

LITERKA

Informační zpravodaj Památníku písemnictví na Moravě

Březen/2024

Milí čtenáři a čtenářky,
měsíc březen se v Památníku ohlásil stavebním ruchem v areálu kláštera. Začala komplexní rekonstrukce kdysi po opatském chrámu nejvíce reprezentativního objektu, totiž budovy prelatury. Nejde sice o první rekonstrukční práce na prelaturě – opatství již v minulosti nechalo opravit zastřešení a vybudovalo v přízemí farní centrum, nyní však získá novou tvář celá budova. Po dokončení stavebních prací zde bude umístěno „Mezinárodní centrum pro umělecké vzdělávání sv. Benedikta z Nursie v Rajhradě“, jehož iniciátorem a tvůrcem je Benediktinské opatství ve spolupráci s dalšími subjekty. Věříme, že kulturní potenciál Rajhradu tím získá nový impuls a vedle stávajícího historického významu zde dostane prostor i současná tvorba. Probíhající stavební úpravy však mohou v krátkodobém horizontu znamenat pro návštěvníky Památníku dílčí diskomfort – prelatura bude obehnána lešením, občas lze očekávat vyšší prašnost nebo stavební hluk. Můžeme ale slíbit, že provoz Památníku nebude nijak omezen a veškeré plánované aktivity pro veřejnost proběhnou dle plánu. Měsíc březen je ve znamení jejich příprav: chystáme dvě výstavy, zapojení do Brněnské muzejní noci a připravujeme vše na sezonu, která s dubnem v Památníku pravidelně začíná. V březnové Literce pak naleznete například ohlédnutí za velmi úspěšnou výstavou betlémů, pozvánku na velikonoční aktivity určené nejmladším návštěvníkům nebo připomenutí nejnovější florianovské literatury, do níž Památník na sklonku minulého roku rovněž skromně přispěl. Inspirativní čtení Vám přeje

Jiří David

VERŠE MĚSÍCE BŘEZNA

Tereza Bínová

Přistoupila jsem k olivovníku
se snahou o plné vědomí jeho věku 2000 let.
Zmohla jsem se na *ahoj* a poplácání kmene.
V duchu to hodnotím jako trapné.

3 OTÁZKY PRO KATEŘINU TUČKOVOU

Desátého a jedenáctého února uvedlo Městské divadlo Brno ve světové premiéře hru *Bílá Voda*. Podílela jste se nějak na dramaturgii Vašeho románu?

Dramaturgie a převedení mé knihy do jevištní podoby je dílem Dodo Gombára, s nímž jsem si obdobnou podobu spolupráce, tedy roli konzultantky, úspěšně vyzkoušela před deseti lety. Tehdy uvedl *Žitkovské bohyně* na jeviště Městského divadla Zlín.

V čem konkrétně spočíval Váš podíl? A zapojíte se nějakým způsobem i do inscenace připravované na květen Danielem Majlingem a Michalem Vajdičkou pro pražské Národní divadlo?

Přečetla jsem si scénář a opatřila jej několika poznámkami. Kompozice hry se mi zdála moc dobrá, Dodovi se podařilo ze sedmi set stran vybrat a odvyprávět to podstatné, takže mé poznámky se týkaly spíše korekce faktů nebo stylistických úprav v případě jednotlivých replik. Podobný princip spolupráce čekám i u pražského uvedení.

Sama jste rovněž autorkou úspěšné divadelní hry, prozradíte, na čem aktuálně pracujete?

V hlavě mám nyní jednu povídku a sbírám materiál na další román... ale nedaří se mi dostatečně se soustředit, bohužel teď nemám potřebných 5–6 hodin denně na práci, abych mohla dát něco dohromady. Většinu času teď věnuji svým dvěma malým dětem, ale i takovým obdobím procházím ráda, protože je nesmírně bohaté na emoce – a to jako spisovatelka oceňuji a v budoucnu určitě i zúročím.

Mgr. Kateřina Tučková, PhD., historička umění, spisovatelka, kurátorka a organizátorka kulturních akcí, laureátka Ceny Jiřího Orteny, Magnesie Litery, Ceny Josefa Škvoreckého, Ceny Jihomoravského kraje, Ceny za svobodu demokracii a lidská práva, Literární ceny Premio Salerno Libro d'Europa a Státní ceny za literaturu.

Z NAŠICH SBÍREK... NA KRÁSNÉ SAMOTĚ

Naše sbírkové fondy obohatila v minulém roce kniha *Na krásné samotě* (1940), kterou nám věnovala paní Hana Vostrejšová. V knize je vlepena knižní značka vytvořená pro Zemskou banku pro Moravu a kniha sloužila jako vánoční dar v roce 1941 významným spolupracovníkům. Tento román českého spisovatele a kněze Františka Bernarda Vaňka (1872–1943) byl vydán již v roce 1938 a do dnešních dnů byl vytištěn již devětkrát. Hned po svém vydání byl titul oceněn literární cenou České akademie věd a umění. Děj

se odehrává na počátku 20. století na Pelhřimovsku, v okolí vrchu Křemešník, kde ústředními postavami románu jsou vlastenecký venkovský učitel Zahálka a farář Vlček. Všechny postavy i místa mají reálný historický základ a sám autor se stylizoval do postavy Vlčka. Autor, jehož celoživotní působení je spjato s Českomoravskou vrchovinou, působil od roku 1906 jako pelhřimovský děkan, později jako český papežský prelát. Mezi léty 1902 až 1907 trávil svůj profesní čas přímo na Křemešníku a lze tedy tuto knihu považovat za beletrizovanou kroniku či specifický druh memoárové literatury. Dílo se vědomě odkazuje na obrozeneckou literární tradici, obsahuje také například četné aluze na *Babičku* Boženy Němcové. (mš)

DESÁTÁ MÚZA. RENESANČNÍ BÁSNÍŘKA WESTONIA

Alžběta Johanna Westonia (1582–1612), první spisovatelka v dějinách české literatury, vynikala svým vzděláním i básnickou tvorbou. Současníci ji označovali jako druhou Sapfó či desátou Múzu. Pocházela z Anglie, většinu svého života však strávila v Praze. Jako nevlastní dcera alchymisty Edwarda Kelleyho se stala součástí kulturní elity své doby. Skládala latinské verše a přátelství ji pojilo s řadou dalších věhlasných

humanistických tvůrců v Čechách i v Evropě. Výstava představí výjimečný život básničky a prostřednictvím novodobých překladů nabídne pohled do jejího díla. Vystaveny budou latinské originály Westoniiných sbírek *Poëmata* (1602) a *Parthenicon* (1610), přičemž první z nich je u nás dochována pouze ve dvou exemplářích. Druhá se v knihovnách vyskytuje o něco hojněji, vystavovaný kus však pochází z rajhradské benediktinské knihovny a nebyl dosud nikde prezentován. Pozornost bude zaměřena také na renesanční každodennost a vzdělanost. Nebude chybět ani fenomén alchymistů u rudolfínského dvora a přiblížení osobnosti Edwarda Kelleyho. Návštěvníci zhlédnou řadu unikátních exponátů z muzejních sbírek: renesanční nábytek, skleněné nádoby, vitráže, šperky, mince z doby Rudolfa II., hodiny a hodinky nebo dobovou keramiku. Vernisáž výstavy se bude konat 11. dubna 2024 od 17.00 v Památníku písemnictví na Moravě. (red)

GABRIELA PREISSOVÁ

(23. 3. 1862 KUTNÁ HORA – 27. 3. 1946 PRAHA)

Narodila se v Kutné Hoře, dětství strávila v Opatovicích a Plaňanech u Kolína, ale svou tvorbou je spojena především s Moravou. Vychodila trojtřídku, sama se začala učit německy a francouzsky, s maminkou Annou navštěvovala divadelní představení. V Praze studovala na vyšší dívčí škole na Smíchově a žila v rodině své tety Luisy, manželky spisovatele a archiváře Františka Dvorského. Pod jejich vlivem se prohloubil vztah Gabriely k literatuře a seznámila se s vlasteneckou společností rodinných přátel. Na konci roku 1873 rodiče poslali Gabrielu ke

strýci do Hodonína. Po návratu do Plaňan pomáhala v domácnosti, v obchodě, starala se o mladší sourozence a vedle toho si samostudiem rozšiřovala znalosti literatury a psala. Svou první povídku *Čeledín a dcera ze statku* publikovala v Pečírkově *Národním kalendáři na rok 1878* pod pseudonymem Mathilda Dimová. V roce 1880 se provdala za Jana Nepomuka Preisse, účetního v hodonínském cukrovaru, a v manželství se postupně narodily tři děti. Navázala také kontakty s moravskými osobnostmi literárního a kulturního života: Františkem Bartošem, Janem Herbenem, Julíí Kusou-Fantovou, Františkou Stráneckou, která jí byla vzorem v národopisné práci, a dalšími ženami z okruhu brněnské Vesny, jíž se stala členkou. Z prostředí cukrovaru a slováckého venkova čerpala inspiraci pro své povídky, které vydala pod názvem *Obrázky ze Slovácka* (1884), a také ke svým dvěma vrcholným dramatům: *Gazdina roba* (1889) a *Její pastorkyňa* (1890). První z nich vzniklo dramatisací povídky na objednávku Národního divadla a bylo přijato příznivě. Podporována ředitelem Národního divadla F. A. Šubertem napsala Preissová v následujícím roce drama *Její pastorkyňa*, které u většiny recenzentů vyvolalo bouřlivý odpor a následně diskuzi o podobě realistického dramatu. V roce 1890 se z Hodonína přestěhovala do Oslavan, později žila rodina také v Korutanech a v Praze. Ve své tvorbě Preissová postupně směřovala k moderně, v letech 1891–1893 spolupracovala s časopisem *Niva*. V 90. letech publikovala své krátké prózy u neprestížních venkovských nakladatelů, např. v edici *Moravská bibliotéka* vydávané J. F. Šaškem ve Velkém Meziříčí. V roce 1908 Preissová ovdověla a téhož roku se znovu provdala za dlouholetého přítele Adolfa Halbaertha, plukovníka rakouské armády, s nímž přesídlila do Puly. V roce 1917 mezi prvními podepsala Manifest českých spisovatelů. V závěru svého života začala psát romány, většinou biograficko-historického rázu, mj. vytvořila románovou verzi dramatu *Její pastorkyňa* (1930), jíž navázala na tradici venkovského románu v české literatuře. Začátkem roku 1946 podlehla po úrazu následkům neúspěšné operace, je pohřbena na Vyšehradě. (ap)

BETLÉMŠTÍ ANDĚLÉ ODLETĚLI...

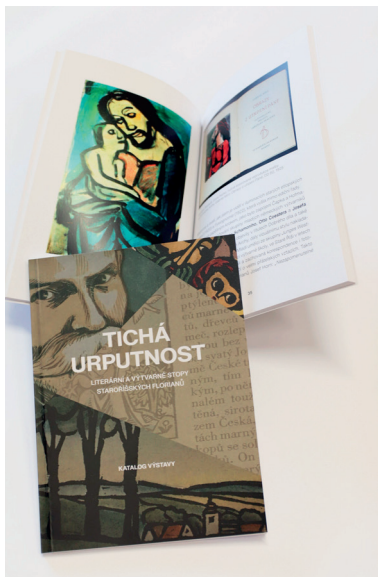
Po čtyřech měsících utichl šum ve výstavních chodbách, kde se mohli návštěvníci seznámit s mnohými podobami betlémů a figurálního vyobrazení na výstavě Pod křídly andělů – betlémy. Celkově přišlo obdivovat betlémářskou výstavu na více jak 4 tisíce návštěvníků, kteří se mohli zapojit i do kreativních workshopů, tvořivé herny nebo komentovaných prohlídek. Ze svých bohatých fondů poskytla na výstavu sbírkové předměty řada muzejních a kulturních institucí, kterým patří dík – Muzeum Vysočiny Třebíč, Vrbasovo muzeum ve Ždánicích, Podhorácké muzeum v Předklášteří, Muzeum v Ivančicích, Muzeum ve Šlapanicích a Divadlo Radost. Sbírkové kolekce byly omezeny časovým rozpětím, od konce 18. století do poloviny 20. století, a materiálově pouze na papír, dřevo, keramiku a sádku. Nechybělo tzv. tradiční figurální pojetí nejenom andělů, ale i ostatních figur, které se vyskytují v betlémech. Andělé sice již odletěli, ale i v současném umění jsou stále populární, a to například v literárním prostředí. Bytosti s andělským vzhledem jsou často zmiňované a vykreslované v japonských animovaných komiksech (manga), filmech a seriálech (anime), které stále stoupají v oblibě. Tyto nadpozemské bytosti však nemusejí mít nutně žádnou magickou moc, a dokonce se různí i jejich podoba (mají vždy ale křídla). Na rozdíl od evropských andělů, kteří si vystačí s dvěma křídly, japonští mohou mít někdy křídel i více. Podobně pojatí andělé se objevili i v českém komiksu *Muriel a andělé* (M. Macourek a K. Saudek, 1968). (mš)

VELIKONOČNÍ HERNA

S příchodem jara přišly do herny Velikonoce a herna teď září všemi barvami. Kašpárek se oblékl do jarního kabátku a čeká tu na všechny děti, které se přijdou do herny podívat a hrát si. Najdou tady vše, co k svátkům jara neodmyslitelně patří, např. pomlázky, vajíčka, zajíčky, rostliny, formu na beránka, kočičky, řehtačku. Také se dozví zajímavosti o každém dni velikonočního týdne, o tradicích a zvycích, které jsou s očekáváním Velikonoc spojeny. Tematicky se po zimě proměnil celý prostor: magnetická tabule teď nejmladším návštěvníkům nabízí obrázky zvířecích rodin, maňáskové divadlo z háčkovaných zvířátek i omalovánky s jarními obrázky. Nechybí ani síť, na kterou je možné obrázek vystavit a zanechat tak v Kašpárkově herně svou stopu. Hernaly zabydlely plyšové husy a zajíčky, s kterými si děti mohou hrát nebo se s nimi vyfotit ve velikonočním fotokoutku. V rámci programu Čtení s Kašpárkem na děti čeká pohádka *Kašpárek a velikonoční Zajda*. V sobotu 23. března 2024 je pro rodiny s dětmi připravena velikonoční dílna, kde na všechny čeká zábavné jarní tvoření. Už se moc těšíme, až k nám zavítáte a společně oslavíme příchod jara! (lž)

NOVÁ FLORIANOVSKÁ LITERATURA

V uplynulém roce jsme si připomínali 150 let od narození nakladatele, překladatele a inspirátora jednoho z důležitých proudů české literatury katolické orientace: Josefa Florianu (1873–1941). Skutečnost, že Florianův odkaz – obdivuhodný i kontroverzní, ale rozhodně ne mrtvý – vyvolává dodnes nemalý zájem, dokládá několik titulů z poslední doby. Tím prvním je kvalitně připravená dvousvazková edice pramenů vydaná Ústavem pro českou literaturu AV ČR, která vyšla v rámci ediční řady věnované pramenům k životu a dílu Jakuba Demla. Dílo nese název *Po Bohu celý Váš...* (Praha 2022) a vedle edice dosud neznámé ko-

respondence Demla s Florianem obsahuje i reedici publicistických textů (často nevybíravých šlehů), jimiž na sebe tito tvůrci reagovali. Druhou publikaci představuje katalog výstavy *Josef Florian ve fondu Moravské zemské knihovny* (Brno 2023). Výstava reagovala na zmíněné výročí a jejím ústředním tématem se stala kdysi bohatá staroříšská florianovská knihovna, jejíž torzo je v MZK dochováno. Kurátorce výstavy Lence Pokorné Korytarové se vedle vlastního obsáhlého rozboru Florianovy knihovny podařilo do katalogu zajistit text o záchraně tohoto knihovního fondu od přední „florianoložky“ Jitky Bednářové, translatologickou analýzu Florianova překladatelství od francouzského bohemisty Xaviera Galmiche a zhodnocení staroříšských nakladatelských iniciativ od církevního historika Petra Husáka. Zatím posledním příspěvkem do reflexe fenoménu Staré Říše se stal počin Památníku písemnictví na Moravě. Na sklonku roku spatřil světlo světa katalog výstavy, jež v Památníku proběhla o rok dříve – *Tichá urputnost: Literární a výtvarné stopy staroříšských Florianů*. Výstava (stejně jako nyní katalog, který výstavu věrně odráží) usilovala o vyrovnanou prezentaci aktivit staroříšského vydavatelství jak v oblasti literatury či překladatelství, tak ve výtvarném umění, a to s důrazem na uměleckou intuici a nezanedbatelnou objevitelskou roli. Publikace je čerstvě v prodeji, získat ji můžete buď na pokladně Památníku, nebo online v e-shopu na stránkách Muzea Brněnska. (jd)

MB Muzeum Brněnska
Památník písemnictví
na Moravě

jihomoravský kraj

Literka,
Informační zpravodaj Památníku písemnictví na Moravě
Klášteř 1, 664 61 Rajhrad, e-mail: literka@mbrn.cz
Odpovědný redaktor: Jiří David
Texty: Jiří David, Andrea Procházková, Miroslava
Šudomová, Lenka Žaliová
Vychází jedenáctkrát ročně, č. 3, ročník 18
Muzeum Brněnska, příspěvková organizace, IČ: 00089257